

HANDBOEK BOEKHOUDEN

CONSOLIDATIE

DERDE EDITIE

HANDBOEK BOEKHOUDEN

CONSOLIDATIE

Em. Prof. dr. Erik De Lembre

Lic. Sadi Podevijn

Prof. dr. Patricia Everaert

Prof. Jan Verhoeye

Derde editie

 INTERSENTIA

Antwerpen - Gent - Cambridge

Handboek Boekhouden. Consolidatie. Derde editie
Erik De Lembre, Sadi Podevijn, Patricia Everaert en Jan Verhoeve

© 2022 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1406-0
D/2022/7849/87
NUR 783
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Studio Tint, Den Haag

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Voorwoord

‘Handboek boekhouden, een reeks in financiële rapportering’

De eerste uitgave van *Handboek Boekhouden* dateert van 1977. De doelstelling van het werk (destijds één boekdeel) was de praktische toepassing van de toenmalige wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekening van ondernemingen te ondersteunen. Het *Handboek Boekhouden* beoogt een gedegen theoretische benadering te koppelen aan een praktische handleiding (met veel voorbeelden) en richt zich daardoor tot zowel het onderwijs als de praktijk. De reeks bestaat uit volgende uitgaven.

In het boek *Belgisch boekhoudrecht* worden de algemeen aanvaarde boekhoudbeginselen en financiële rapporteringstandaarden behandeld en wordt er gedetailleerd nagegaan op welke wijze het Wetboek van economisch recht (WER, art. III.82-95) en het Wetboek van vennootschappen en verenigingen eraan voldoen. Dit boek omvat dan ook een gedetailleerde beschrijving van de regelgeving inzake boekhouden en financiële rapportering in België (inclusief de adviezen van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen).

In het boek *Enkelvoudig boekhouden* wordt de boekhouding en financiële rapportering van kleine ondernemingen en zeer kleine verenigingen en stichtingen gedetailleerd onderzocht en geïllustreerd. Het betreft hier ondernemingen en entiteiten die niet het dubbel boekhouden moeten toepassen en dus hun boekhouding op een eenvoudige wijze kunnen voeren (genoemd de enkelvoudige boekhouding).

Het boek *Dubbel boekhouden* richt zich tot ondernemingen die een volledige boekhouding moeten voeren en een jaarrekening moeten opmaken volgens de wettelijk opgelegde modellen. *Dubbel boekhouden* start met een kort wettelijk overzicht, om daarna de algemeen aanvaarde accountingprincipes te bespreken. Veel aandacht wordt geschonken aan de logische samenhang tussen balans, resultatenrekening en resultaatverwerking. Ook de boekhoudtechniek komt aan bod, zodat de lezer met deze basisbeginselen inzicht krijgt in de boekhouding en de opmaak van de jaarrekening.

In dit boek worden ook de meest voorkomende transacties van een onderneming besproken en vertaald naar boekhoudkundige termen in de vereiste journaalposten. Zo komen onder meer aan bod: de aankoopcyclus, de verkoopcyclus, de innings- en betalingscyclus, de personeelscyclus, de investeringscyclus, de financieringscyclus en de afsluiting van de boekhouding op jaareinde. Bij de afsluiting worden alle mogelijke inventarisverrichtingen uitgebreid behandeld. De bedoeling is dat de lezer van dit boek zelfstandig een boekhouding kan voeren en de jaarrekening kan

opstellen. Een uitbreiding naar een maandelijks afsluiting komt eveneens aan bod. Dit boek wordt aanzien als een inleiding op het boek *Vennootschapsboekhouden*.

Het handboek *Vennootschapsboekhouden* omvat de gedetailleerde studie van elk van de rubrieken voorzien in de jaarrekening van de onderneming. Zowel waarderingsregels, betekenis van de transacties als boekhoudkundige verwerking verbonden aan een rubriek worden grondig behandeld en uitvoerig geïllustreerd. Ook de adviezen van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN) worden behandeld. De lezer is in staat om op basis van dit boek op een correcte manier een jaarrekening conform het Belgisch boekhoudrecht op te stellen en te interpreteren.

Het handboek *Consolidatie* sluit de reeks af via een grondige analyse van de geconsolideerde jaarrekening van zowel beursgenoteerde als niet-beursgenoteerde ondernemingen in België. Zowel de eisen vervat in de verplichting om te consolideren, de techniek van het consolideren, als de rubrieken van de geconsolideerde jaarrekening – voor zover verschillend van de individuele jaarrekening – worden uitvoerig behandeld.

De auteurs
2022

Inleiding

De geconsolideerde jaarrekening vormt voor groepen van ondernemingen een belangrijk instrument voor het verwerven van inzicht in de financiële structuur en de operaties van de groep als economische eenheid.

In dit werk wordt de ‘geconsolideerde jaarrekening’ zowel vanuit de Belgische context (het Wetboek van vennootschappen en verenigingen met het KB 21 april 2019) als vanuit de meer internationale context (IFRS/IAS) benaderd.

In een eerste deel worden de begrippen uit het consolidatiejargon nauwkeurig omschreven en uitgelegd. Verder wordt heel wat aandacht besteed aan de consolidatietechniek. Het consolideren wordt stap voor stap uitgelegd en geïllustreerd aan de hand van talrijke cijfervoorbeelden.

Aangezien het boek initieel geschreven is voor het onderwijs, worden er, na elk hoofdstuk, praktische oefeningen toegevoegd. Deze benadering belet echter niet dat ook anderen die voor de eerste maal in contact komen met consolidatie, dit werk als handleiding en als leidraad kunnen gebruiken.

De aanpak in dit werk zorgt er mede voor dat iedereen met interesse in de consolidatietechniek, via zelfstudie, het consolidatiejargon onder de knie krijgt en inzicht verwerft in het tot stand komen van een geconsolideerde jaarrekening.

De auteurs van dit boek zijn:

- Lic. Sadi Podevijn: secretaris-generaal bij de Commissie voor Boekhoudkundige Normen.¹
- Em. Prof. dr. Erik De Lembre: emeritus hoogleraar aan UGent, erebedrijfsrevisor en erevoorzitter Ernst & Young, die vanuit de ervaring van zijn opdrachten dit werk opgevolgd en nagelezen heeft.
- Prof. dr. Patricia Everaert: professor (hoogleraar) aan de Faculteit Economie en Bedrijfskunde (UGent) en doceert er onder meer de vakken Accounting A en Accounting B. Ze combineert

¹ Aan dit werk werd door de auteur in persoonlijke naam meegewerkt. Het vertolkt geenszins het standpunt van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen.

lesgeven met onderzoeksactiviteiten in de onderzoeksgroep Accounting Education binnen de Vakgroep Accountancy, Bedrijfsfinanciering en Fiscaliteit.

- Prof. Jan Verhoeye: professor aan de UGent en doceert er onder meer de vakken Fiscaliteit en Vennootschapsboekhouden.

De auteurs ontvangen uiteraard graag suggesties en/of opmerkingen van de gebruikers van het handboek. Deze kunnen worden overgemaakt aan Intersentia. In een volgende editie van het handboek kan dan, waar mogelijk, hiermee rekening worden gehouden.

Ten slotte willen we nog onderzoeker Dwight Waeye (Vakgroep Accountancy, Bedrijfsfinanciering en Fiscaliteit, Universiteit Gent) bedanken voor zijn voorbereidend werk omtrent de update van dit handboek. Daarnaast zijn we ook dank verschuldigd aan de docenten die ons feedback gaven over dit werk. Hierbij denken we in het bijzonder aan Liesbet Vanackere (Accountant, Tax manager bij Matexi en gastdocent Hogeschool Vives Noord), Fabienne Moeyaert (Hogeschool Vives Noord) en Odette Vrancken (Hogeschool PXL).

Sadi Podevijn
Erik De Lembre
Patricia Everaert
Jan Verhoeye

Inhoud

HOOFDSTUK 1		
	INLEIDING	1
1	WAAROM EEN GECONSOLIDEERDE JAARREKENING?	3
2	BASISPRINCIPES.....	5
3	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV).....	7
3.1	Wie stelt een geconsolideerde jaarrekening op volgens IFRS?	7
3.2	Waarom een geconsolideerde jaarrekening volgens IFRS/IAS?	7
3.3	Basisprincipes van een geconsolideerde jaarrekening volgens IFRS/IAS	7
HOOFDSTUK 2		
	BEGRIJSBEPALINGEN	11
1	DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING EN DE CONSOLIDATIEKRING	12
2	DE VERBONDEN VENNOOTSCHAPPEN, MOEDER- EN DOCHTER- VENNOOTSCHAPPEN.....	12
3	DE GEASSOCIEERDE VENNOOTSCHAP	14
4	HET CONSORTIUM EN HET VERMOEDEN VAN EEN CENTRALE LEIDING..	15
5	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV).....	16
5.1	De geconsolideerde jaarrekening	16
5.2	De moeder- en dochtervennootschap	16
5.3	De geassocieerde deelneming	19
5.4	Het consortium en het vermoeden van centrale leiding	21

HOOFDSTUK 3		
	TOEPASSINGSGBIED.....	23
1	DE CONSOLIDATIEPLICHT IN VERTICALE STRUCTUREN	24
2	DE CONSOLIDATIEPLICHT IN HORIZONTALE STRUCTUREN	24
2.1	Algemeen	24
2.2	De consolidatietechniek bij een consortium.....	25
3	DE VRIJSTELLING VAN SUBCONSOLIDATIE	26
3.1	Begrip subconsolidatie.....	26
3.2	Voorwaarden waaraan voldaan moet zijn om gebruik te kunnen maken van de vrijstelling van subconsolidatie	27
3.3	De informatieverstrekking aan de ondernemingsraad.....	28
4	DE VRIJSTELLING VOOR GROEPEN VAN BEPERKTE OMVANG (ART. 1:26 EN ART. 3:25 WVV)	28
5	DE CONSOLIDATIEKRING.....	28
5.1	Afbakenen consolidatiekring.....	29
5.1.1	Controlepercentage	29
5.1.2	Belangenpercentage.....	34
5.2	De uitsluitingen.....	39
5.2.1	Facultatieve uitsluitingen (art. 3:97 KB WVV).....	39
5.2.2	Feitelijke uitsluiting op grond van artikel 3:97 KB WVV	41
5.2.3	Verplichte uitsluitingen (art. 3:98 en 3:99 KB WVV)	41
5.2.4	Dochtervennootschappen in vereffening	41
5.3	Wijzigingen in de samenstelling van de consolidatiekring.....	42
6	FACULTATIEVE CONSOLIDATIE	42
7	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV).....	42
7.1	Consolidatieplicht in horizontale en verticale structuren.....	42
7.2	De vrijstelling van subconsolidatie.....	43
7.3	De consolidatiekring	44
7.3.1	Controlepercentage	44
7.3.2	Uitsluitingen van consolidatie.....	44
7.3.3	Wijziging in de samenstelling van de consolidatiekring.....	45
8	OEFENINGEN	46
8.1	Consortium	46
8.2	Consortium	47
8.3	Consortium	47
8.4	Consortium	48
8.5	Consolidatiekring.....	48

8.6	Consolidatiekring	48
8.7	Consolidatiekring	49
8.8	Consolidatiekring	49
8.9	Controle- en belangenpercentage.....	49
8.10	Controle- en belangenpercentage.....	50
8.11	Controle- en belangenpercentage.....	51

HOOFDSTUK 4

DE CONSOLIDATIETECHNIEKEN 53

1	DE INTEGRALE CONSOLIDATIEMETHODE (ZIE ART. 3:126 T.E.M. 3:139 KB WVV)	54
1.1	Werkwijze	54
1.1.1	Basisregels.....	57
1.1.2	De geconsolideerde resultatenrekening.....	59
1.2	Toepassingen	59
1.2.1	Algemeen principe	59
1.2.2	Consolidatieverschillen.....	63
1.2.3	Belangen van derden	65
1.2.4	Toerekening aan actief- en passiefbestanddelen.....	68
1.2.5	Invloed op het geconsolideerd eigen vermogen	77
1.2.6	Consolidatie van de resultatenrekening en resultaatverwerking	84
1.2.7	Bijzonderheden met betrekking tot de eliminatie van intragroepsverrichtingen....	93
1.2.8	Meer- en minderwaarden op intragroepsverkoop van vaste activa.....	96
1.2.9	Intragroepswinst die vervat zit in de voorraden.....	102
1.2.10	Problematiek van de intragroepsdividenden.....	105
2	DE EVENREDIGE CONSOLIDATIEMETHODE.....	112
2.1	Werkwijze	112
2.2	Toepassingen	112
3	DE VERMOGENSMUTATIEMETHODE	121
3.1	Werkwijze	121
3.2	Toepassingen	123
3.3	Bijzondere gevallen.....	135
4	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV).....	137
4.1	De integrale consolidatiemethode.....	137
4.1.1	Werkwijze	137
4.1.2	Toepassingen	150
4.2	De evenredige consolidatiemethode.....	155
4.3	De vermogensmutatiemethode.....	157
4.3.1	Waardering van de investering	157

4.3.2	Goodwill	160
4.3.3	Intragroepstransacties.....	162
5	OEFENINGEN BEGAAP.....	162
5.1	Integrale consolidatiemethode.....	162
5.2	Integrale consolidatiemethode.....	162
5.3	Integrale consolidatiemethode.....	163
5.4	Integrale consolidatiemethode.....	164
5.5	Integrale consolidatiemethode.....	165
5.6	Integrale consolidatiemethode.....	166
5.7	Eliminatie intragroepstransacties.....	167
5.8	Eliminatie van interimdividend en resultaattoewijzing	167
5.9	Geïntegreerde oefening.....	168
5.10	Geïntegreerde oefening.....	170
5.11	Evenredige consolidatie	172
5.12	Evenredige consolidatie	173
5.13	Vermogensmutatie.....	174
5.14	Vermogensmutatie.....	175
5.15	Intragroepstransacties: aankoop en verkoop van voorraad binnen de groep	175
5.16	Intragroepstransacties: aankoop en verkoop van voorraad binnen de groep	176
6	OEFENINGEN IFRS	176
6.1	Opname aan reële waarde.....	176
6.2	Bijzondere-waardeverminderingstest.....	177
6.3	<i>Full goodwill</i> -methode versus <i>partial goodwill</i> -methode	178
HOOFDSTUK 5		
BIJZONDERE ASPECTEN.....		181
1	KETTING- VERSUS KERNCONSOLIDATIE.....	182
1.1	Kettingconsolidatie.....	182
1.2	Kernconsolidatie	186
1.3	Modulaire consolidatie	188
2	CONSOLIDATIE IN DE VOLGENDE PERIODES.....	189
3	TIJDSTIP VAN BEREKENING CONSOLIDATIEVERSCHIL	199
4	OMREKENING VREEMDE VALUTA	201
4.1	Methoden en hun toepassing.....	202
4.2	Uitwerking.....	202
5	LATENTE BELASTINGEN	207
5.1	Blijvende en tijdelijke verschillen	208
5.2	Actieve en passieve latenties.....	208

6	DE BOEKWAARDE VAN DE DEELNEMING NADER BEKEKEN.....	210
7	BEREKENING EERSTE CONSOLIDATIEVERSCHIL BIJ INDIRECTE DEELNEMINGEN VIA DOCHTERVENNOOTSCHAPPEN.....	214
8	BEREKENING EERSTE CONSOLIDATIEVERSCHIL WANNEER EEN DEEL VAN DE AANDELEN VAN DE DOCHTERVENNOOTSCHAP IN HET BEZIT IS VAN EEN GEASSOCIEERDE VENNOOTSCHAP.....	215
9	DE BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING VAN <i>STEP ACQUISITIONS</i>	216
9.1	Verhoging van het belang in een geassocieerde vennootschap die na de verhoging nog steeds een geassocieerde vennootschap blijft	216
9.2	Verhoging van het belang in een geassocieerde vennootschap die na de verhoging een integraal geconsolideerde dochtervennootschap wordt	218
10	DE BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING VAN <i>STEP DISPOSALS</i>	221
10.1	Afbouw van een belang in een integraal geconsolideerde dochtervennootschap, die als gevolg daarvan nog steeds een integraal geconsolideerde dochtervennootschap blijft.....	221
10.2	Afbouw van een belang in een integraal geconsolideerde dochtervennootschap, die als gevolg daarvan een geassocieerde vennootschap wordt.....	225
11	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV).....	227
11.1	Tijdstip van berekening van het eerste consolidatieverschil.....	227
11.2	Andere verslagdatum	228
11.3	Latente belastingen	228
12	OEFENINGEN	230
12.1	Kettingconsolidatie.....	230
12.2	Kernconsolidatie	231
12.3	Consolidatie in opeenvolgende periodes.....	231
12.4	Omrekening vreemde valuta	235
12.5	Latente belastingen	236
12.6	Latente belastingen	236
12.7	Actieve belastinglatenties.....	236
12.8	Boekwaarde van de deelneming nader bekeken.....	237
12.9	Berekening van het eerste consolidatieverschil bij indirecte deelnemingen via dochtervennootschappen en berekening eerste consolidatieverschil wanneer een deel van de aandelen van een dochtervennootschap in het bezit is van een geassocieerde vennootschap.....	238
12.10	<i>Step acquisitions</i>	239
12.11	<i>Step disposals</i>	239

HOOFDSTUK 6		
VORM EN INHOUD VAN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING		241
1	ALGEMEEN	242
2	DE GECONSOLIDEERDE BALANS	243
3	DE GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING	244
4	DE GECONSOLIDEERDE TOELICHTING	245
5	SCHEMA VAN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING	245
6	BEPALINGEN INZAKE BEURSGENOTEERDE VENNOOTSCHAPPEN (ART. 3:104 KB WVV)	246
6.1	Verschillende verslagdata	246
6.2	De geconsolideerde toelichting	247
6.3	De geconsolideerde jaarrekening	247
 HOOFDSTUK 7		
OPENBAARMAKING VAN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING EN HET VERSLAG OVER DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING		249
1	WETTELIJKE NEERLEGGING	250
2	VERSPREIDING VAN DE NEERGELEGDE STUKKEN	252
3	MEDEDELING AAN DE ONDERNEMINGSRAAD	252
4	SCHEMA VAN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING	253
 BIJLAGEN		245
Bijlage 1. Wettelijke bepalingen uit het Wetboek van vennootschappen en verenigingen m.b.t. de geconsolideerde jaarrekening		257
Bijlage 2. Wettelijke bepalingen uit het koninklijk besluit van 29 april 2019 m.b.t. de geconsolideerde jaarrekening		277
Bijlage 3. Relevante IAS/IFRS bij consolidatie		307
Bijlage 4. Schema zoals vastgelegd door de NBB (Balanscentrale) voor consolidatie naar Belgisch jaarrekeningenrecht		313
Bijlage 5. Voorbeeld rekeningenstelsel consolidatie		357
Bijlage 6. Overzicht van de adviezen van de CBN over consolidatie		371
Bijlage 7. Voorbeeld van IFRS-rapportering		373
 TREFWOORDENREGISTER		 411